

Oponentský posudek disertační práce

Geodemografické aspekty čerpání, poskytování a dostupnosti vybraných zdravotních služeb v Česku

Studijní obor:

Demografie,

Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta UK

Autor:

Mgr. Kateřina Brázová (Maláková)

Vedoucí práce: RNDr. Luděk Šídlo, Ph.D.

Oponent

doc. MUDr. Svatopluk Býma, CSc.

Text disertační práce ve formě souboru článků doplněný komentářem má za cíl představit zkoumané téma Geodemografické aspekty čerpání, poskytování a dostupnosti vybraných zdravotních služeb v Česku. Práce má celkem 101 stran, z toho publikované články mají 64 stran. Snahou práce je přiblížit dosavadní stav poznání a možné pohledy na řešení této problematiky.

Práce má klasické dělení, kde v první části je uveden současný stav poznání v rámci tématu čerpání, poskytování a dostupnosti zdravotních služeb, kde je zdůrazněno stanovisko WHO, že vlády nesou odpovědnost za zdraví svých obyvatel, tj. že to není jen výhradně soukromý zájem jednotlivce. Dále je definována dostupnost zdravotních služeb v jejich zásadních aspektech, jako je geografická, časová, ekonomická a organizační dostupnost, determinanty ovlivňující dostupnost zdravotních služeb a vliv demografického stárnutí na poskytování, čerpání a dostupnost zdravotních služeb. V ČR je tato problematika řešena v příslušné legislativě ne zrovna uspokojujícím způsobem, protože např. čas k dosažení VPL je určen tak, že u skoro 100 % obyvatelstva je za optimálních podmínek dosažitelný. Bohužel ne všude a vždy jsou tyto podmínky. Autorka správně upozornila, že demografické stárnutí se týká i poskytovatelů péče – lékařů. Do popředí stále více vystupuje jeden dosud ne zcela řešený problém. Většinou se předpokládá, že po dosažení důchodového věku VPL přestanou pracovat a že nastupující lékař bude pracovat se stejným úvazkem jako končící. Přitom většina VPL je motivována a schopná standardně pracovat dále. Též feminizace medicíny a VPL, delší délka života u žen, tedy i možnost delší profesní kariéry je důležitým faktorem. V poslední době vzhledem k feminizaci je zaznamenávána i další tendence a to je preference práce na „částečný úvazek“ ve skupinových praxích, kde k náhradě jednoho VPL u větších praxí nastupuje více lékařek, které tak řeší i svůj rodinný život s malými dětmi. Je tedy otázka, zda kromě důchodového věku nebrat při plánování generační obměny i nové tendence v této oblasti.

V druhé části je popsána struktura a organizace zdravotní péče v Česku. Zde je správně uvedena příslušná legislativa a popsán zdravotnický systém v ČR včetně systému financování. Primární péče má v rámci zdravotnických systémů klíčový význam. Podle WHO má vyřešit 80–90 % zdravotních problémů populace a spotřebovat na uvedené do 15 % nákladů na zdravotní péči v daném státě. Z toho vyplývá, že jakékoli selhávání primární péče a přesun neindikovaných pacientů do sekundární a terciální péče může vést k selhání zdravotnického systému jako celku. Proto je téma dostupnosti primární péče celosvětově velmi aktuální a zvláště v ČR, kde zdravotnický systém není optimálně organizačně, personálně ani ekonomicky strukturován.

Ve třetí části autorka vymezila studovaný problém a stanovila si následující výzkumné otázky:

1. Existují významné rozdíly v čerpání a poskytování zdravotních služeb podle věku a pohlaví?
2. Jaké dopady může mít demografické stárnutí na dostupnost zdravotních služeb?
3. Kde v současné době hrozí ve vybraných segmentech zdravotní péče největší potenciální problémy se zajištěním jejich dostupnosti?

4. Jaký vliv má dojíždka na čerpání, poskytování a dostupnost zdravotních služeb? Existují významné rozdíly v dojíždce dle geodemografických charakteristik pacienta?

Ve čtvrté části uvádí zdroje dat a použité metody, kde optimálně využila nejlepší dostupný zdroj dat z VZP ČR a ČSÚ a pro jejich analýzu použila vhodné metody.

V páté části je portfolio předložených článků:

ŠÍDLO, Luděk, BĚLOBRÁDEK, Jan a MALÁKOVÁ, Kateřina. 2021. Všeobecní praktičtí lékaři v Česku: vývojové trendy a regionální rozdíly. *Geografie*. 126(2), 169–194. DOI: 10.37040/geografie2021126020169

WoS, Q4, IF: 1,5 (2021) Autorský podíl: 30 %

MALÁKOVÁ, Kateřina, ŠÍDLO, Luděk a BĚLOBRÁDEK, Jan. 2020. Region, věk a dostupnost zdravotních služeb: Příklad všeobecného praktického lékařství v Česku.

Demografie. 62(1), 14–26. Dostupné z:

https://www.czso.cz/documents/10180/123310408/13005320q1_14-26.pdf/1cfd1235-c255-4abc-98d6-56d1e60b0870?version=1.0

WoS, SCOPUS Autorský podíl: 40 %

MALÁKOVÁ, Kateřina. 2022a. A Geodemographic View of the Accessibility of Selected Outpatient Services in Czechia. *International Journal of Public Health*. 67, 1604067. DOI: 10.3389/ijph.2022.1604067

WoS, Q1, IF: 5,1 (2021) Autorský podíl: 100 %

ŠÍDLO, Luděk a MALÁKOVÁ, Kateřina. 2022. Spatial Healthcare Accessibility: A District-Level Analysis of Travel for Outpatient Diabetology in Czechia. *Healthcare*. 10(2), 395. DOI: 10.3390/healthcare10020395

WoS, Q2, IF: 3,16 (2021) Autorský podíl: 50 %

V šesté části závěru autorka konstatovala, jak na uvedené otázky v rámci předložených článků odpověděla a k jakým poznatkům dospěla. S uvedenými závěry lze souhlasit. Oponenta zaujala dvě tvrzení „Značná část lékařů zůstala pracovně aktivní i po dosažení důchodového věku a zároveň docházelo ke zvyšování počtu lékařů v mladších ročnících, což zajistilo alespoň částečnou generační obměnu.“ Tedy se zde dají předpokládat i další faktory mající vliv na generační obměnu VPL. Dále „(...) rozmístění služeb by mělo být nejen rovnoměrné, ale zároveň v takovém množství a na daných lokalitách, aby byla celková síť efektivní“. Zde v praxi pozorujeme značnou setrvačnost, kdy představitelé samosprávy trvají na tom, aby byly obsazeny i malé lokality, kde se VPL nemá šanci „uživit“, místo toho aby zajistili dopravu do logických středisek dané lokality, kde může být například i sdružená praxe.

Na konci práce je uveden seznam použité literatury a zdrojů dat. Jedná se celkem o 71 publikací nebo elektronických zdrojů, které jsou správně citovány.

Oponent má následující dotaz:

Jak pokračující feminizace z hlediska dostupnosti může ovlivnit zabezpečení poskytování LPP v primární péči v ČR; lze nějak jinak, kromě uvedených definovat budoucí potřebu VPL?

Závěr:

Jedná se o velice pěknou práci a velmi kvalitní publikace. Předložený text Mgr. Kateřiny Brázové (Malákové) adekvátním způsobem dokládá její orientaci v problematice a průběžnou vědeckou činnost v rámci zpracovávaného tématu disertační práce. Oponent doporučuje práci k obhajobě a v souladu s platnou legislativou kolegyni udělení titulu Ph.D.

doc. MUDr. Svatopluk Býma, CSc. v.r.